

UDK 78.079(497.4Ljubljana)»1953/1963«

Tjaša Ribizel

Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Philosophical Faculty, University of Ljubljana

Koncertna dejavnost Festivala Ljubljana: 1953–1963

The Ljubljana Festival Concert Management: 1953–1963

Prejeto: 5. oktober 2010
Sprejeto: 25. oktober 2010Received: 5th October 2010
Accepted: 25th October 2010**Ključne besede:** Festival Ljubljana, glasbene prireditve, koncertni repertoar**Keywords:** Festival Ljubljana, music, concerts, concert repertoire

IZVLEČEK

ABSTRACT

Prireditve Ljubljanski festival je bila ustanovljena 1953, z namenom posredovanja slovenske in jugoslovanske kulture ter podaljšanja kulturne sezone v poletje. V prvih desetih letih festivala je bilo izvedenih 125 glasbenih prireditev, ki so jih izvedli tako jugoslovanski kot tudi tuji ustvarjalci. Posamezne prireditve so se iz leta v leto dopolnjevale in izpopolnjevale. Vsako programsko obdobje (1953, 1954–1959, 1960–1963) pa je vrstno prineslo nekaj novega in nadgradilo predhodnega.

Festival Ljubljana was founded in 1953, in order to promote Slovenian and Yugoslav culture and to extend the cultural season in summer. In the first ten years there were 125 music performances, conducted by Yugoslav and foreign artists. Concerts improved during the first ten years and every programme period (1953, 1954–1959, 1960–1963) represented an improvement on the previous one.

Festival Ljubljana se je pričel oblikovati v okviru prireditve Turistični teden leta 1952¹ (ta je bila ustanovljena istega leta).² 22. maja 1952 je upravni odbor Turističnega društva Ljubljana sklenil, da bodo organizirali Turistični teden v večjem obsegu kot redno letno društveno prireditve, ki naj bi postopoma dobila močnejši, manifestativno kvalitetni festivalski poudarek. Prvi Turistični teden je tako dal spodbudo, da se je v okviru Turističnega društva Ljubljana ustanovil festivalni odbor.³ Ta je bil izvoljen⁴ novembra 1952 in leto 1953

¹ Povzeto po: Zgodovinski arhiv Ljubljana, LJU, Festival Ljubljana, II. Ljubljanski festival (29. junija–14. julija 1954), skatla 1, delovodna št. 9.

² Neubauer, Henrik. *30 let Festivala Ljubljana 1982*. Festival Ljubljana: Ljubljana, 1982, 19.

³ Zgodovinski arhiv Ljubljana, IJU, Festival Ljubljana, »Ob IV. Ljubljanskem festivalu«, skatla 32, delovodna št. 250.

⁴ Vatovec, Fran. »Ljubljanski festival«. *Kronika: časopis za slovensko krajevno zgodovino*. 18 (1970).

velja za rojstno leto I. Ljubljanskega festivala.⁵ Pričetek prvega festivala so 4. julija 1953 naznanile fanfare z nebotičnika.⁶ Pobudo in organizacijo je nudilo Turistično društvo Ljubljana, k izvedbi pa je pripomogla tudi delna dotacija MLO-ja (Mestni ljudski odbor). Novembra leta 1954 je bil ustanovljen finančno samostojni zavod Festival Ljubljana.⁷

Namen festivala je bil predahniti Ljubljano s kulturno pobudo, jo preoblikovati v pomembno festivalno žarišče z mednarodnim prizvokom in razširiti njen sloves, posredovati dokaze kulturne ustvarjalnosti, opozarjati nanjo goste iz tujine in s tem posredno sprožiti tudi koristi slovenskemu turizmu.⁸ Čas poletja je za Ljubljano pomenil čas kulturne pasivnosti in s poletnim festivalom bi se kulturna sezona manifestativno podaljšala.⁹ Ljubljanski festival naj bi z raznovrstnimi prireditvami in razstavami manifestiral slovensko kulturno, gospodarsko, športno in turistično dejavnost,¹⁰ natančneje kulturno in umetniško ustvarjalnost na slovenskih in jugoslovanskih tleh.¹¹ Po njem naj bi Ljubljana zaslovela med jugoslovanskimi narodi in preko državnih meja.¹² Prvenstveno naj bi služil delavstvu, da bi tudi to lahko prisostvovalo opernim in baletnim predstavam, koncertom Slovenske filharmonije idr.¹³

Zavod ljubljanskega festivala se je tudi širil. V maju 1955 so ustanovili Eksperimentalni oder. Januarja 1956 je bila zavodu priključena Centralna plesna šola kot oddelek za kulturno in družbeno vzgojo. Istega leta se je začela v okrilju zavoda razvijati zabaviščna dejavnost (najmanjše cirkusov in lunaparkov); festival je ustanovil lastni lunapark in pričel izvajati prireditve ob novoletni jelki ter poleti v tivolskem parku.¹⁴ V decembru 1958 je bilo priključeno tudi Mladinsko gledališče in jeseni istega leta je zavod prevzel v upravljanje Viteško dvorano.¹⁵ Tako je zavod imel sedem delovnih enot: Ljubljanski festival, Eksperimentalni oder, Mladinsko gledališče, Centralno plesno šolo, Zabavišče Tivoli, Zgradbo Soča in Tehnično službo.¹⁶ 4. aprila 1962 je prišlo do organizacijskega preobrata. Namesto prej omenjenih delovnih enot, ki so delovale v okviru zavoda Festival Ljubljana od 1955 do 1961, je nastala Prireditvena poslovalnica festival.¹⁷ Naloga te poslovalnice je bila, da je servisno najemala razne ansamble in posameznike s kulturnega območja in posredovala njihovo dejavnost v Ljubljani ter okraju. Njena dejavnost je bila za razliko od samega festivala letoletna.¹⁸ Vse leto je

⁵ Zgodovinski arhiv Ljubljana, IJU, Festival Ljubljana, III. Ljubljana, skatla 2, delovodna št. 10, 1955.

⁶ A. R. »Turizem si upira pot v publicistik«. Lepa Ljubljana. 2 (4. 7. 1953).

⁷ Zgodovinski arhiv Ljubljana, IJU, Festival Ljubljana, Poročilo zavoda Ljubljanski festival: Kratek opis razvoja, skatla 31, delovodna št. 242.

⁸ Povzeto po: Zgodovinski arhiv Ljubljana, IJU, Festival Ljubljana, II. Ljubljanski festival (29. junija–14. julija 1954), skatla 1, delovodna št. 9.

⁹ Avšič, Jaka. »Pozdrav I. Ljubljanskemu festivalu.« Lepa Ljubljana. 2 (4. 7. 1953).

¹⁰ Povzeto po: Zgodovinski arhiv Ljubljana, IJU, Festival Ljubljana, Ljubljanski festival, skatla 1, delovodna št. 1.

¹¹ Vatovec, Fran. »Ljubljanski festival«. Kronika: časopis za slovensko krajevno zgodovino. 18 (1970).

¹² Povzeto po: Zgodovinski arhiv Ljubljana, IJU, Festival Ljubljana, Ljubljanski festival, skatla 1, delovodna št. 1.

¹³ Povzeto po: Zgodovinski arhiv Ljubljana, IJU, Festival Ljubljana, Ljubljanski festival, skatla 1, delovodna št. 1.

¹⁴ Zgodovinski arhiv Ljubljana, IJU, Festival Ljubljana, Poročilo zavoda Ljubljanski festival: Kratek opis razvoja, skatla 31, delovodna št. 242.

¹⁵ Zgodovinski arhiv Ljubljana, IJU, Festival Ljubljana, Poročilo zavoda Ljubljanski festival: Kratek opis razvoja, skatla 31, delovodna št. 242.

¹⁶ Zgodovinski arhiv Ljubljana, IJU, Festival Ljubljana, Poročilo zavoda Festival Ljubljana: Organizacijska shema zavoda, skatla 31, delovodna št. 242.

¹⁷ Vatovec, Fran. »Ljubljanski festival«. Kronika: časopis za slovensko krajevno zgodovino. 18 (1970), 156, 155.

¹⁸ Zgodovinski arhiv Ljubljana, IJU, Festival Ljubljana, Obrazložitev predloga predračuna Ljubljanskega festivala za leto 1962, skatla 43, delovodna št. 248.

organizirala koncerte domačih in tujih ustvarjalcev in jih z organiziranjem nastopov v Sloveniji in Jugoslaviji, skušala uveljaviti.¹⁹

Prireditve ljubljanskega festivala so se odvijale na različnih lokacijah. V letu 1953 so operne predstave, simfonične in vokalne koncerte izvajali in uprizarjali na vrtu doma JLA (Jugoslovanska ljudska armada) in v kinu Tivoli.²⁰ V Domu JLA so koncerte tudi snemali.²¹ Leta 1954 sta zavod Festival Ljubljana in uprava SNG v Ljubljani sklenila dogovor, da slednja omogoči izvajanje oper na Trgu francoske revolucije, torej pred Križankami.²² Leta 1955 so koncerte izvajali poleg prej omenjenih prizorišč tudi v dvorani Slovenske filharmonije²³; istega leta se je koncertna dejavnost pričela odvijati tudi na Rotovškem dvorišču (Magistrat) in v Križankah²⁴, ki so jim prav z namenom izvajanja koncertne dejavnosti v okviru festivala dogradili monumentalno poletno gledališče.²⁵ Tja se je preselila tudi pisarna festivala in v letu 1958 je zavod prevzel v upravljanje poslopje »Soča« (bivše Baragovo semenišče).²⁶ Prav tako so se operne predstave v letu 1956 uprizarjale na odru opernega gledališča²⁷, leta 1956 pa so se prireditve začele odvijati tudi v parku Tivoli.²⁸

Festival je imel svoj odbor, ki mu je od 1. januarja 1955 predsedoval Fran Vatovec; slednji je nadalje deloval kot direktor zavoda ljubljanski festival v organizacijskem sestavu Okrajnega ljudskega odbora oziroma pozneje kot načelnik zavodovega festivalnega oddelka in programski šef.²⁹ V prvih desetih letih je mesto direktorja zavoda, in sicer od razpisa 25. julija 1956 do leta 1965³⁰, prevzel Radovan Gobec.³¹ Festivalni odbor so od leta 1953 [spremembe članov odbora v gradivu niso zabeležene] sestavljali [Valens] Vodušek, [M.] Sešek, [Drago] Šubic, [Fran] Vatovec, Žbogar, Merkel, [Borut] Leskovic, [Uroš] Krek, [Igor] Andrejčič, [Samo] Hubad, Zupan, inž. Weiss, [Sl.] Klančar, Polajner in Brumen.³²

Festival je poleg svojega odbora imel še koordinacijski odbor,³³ ki je v letu 1955 pridobil dva nova člana,³⁴ komisijski odbor festivala,³⁵ odbor strokovnih sodelavcev,³⁶

¹⁹ Povzeto po: Neubauer, Henrik. *30 let Festivala Ljubljana 1982*. Festival Ljubljana: Ljubljana, 1982, 11.

²⁰ Zgodovinski arhiv Ljubljana, IJU, Festival Ljubljana, I ljubljanski festival, škatla 1, delovodna št. 4.

²¹ Zgodovinski arhiv Ljubljana, IJU, Festival Ljubljana, Dogovor med Radio Ljubljana in festivalnim odborom turističnega društva Ljubljana, škatla 1, delovodna št. 4, 20. 4. 1953.

²² Zgodovinski arhiv Ljubljana, IJU, Festival Ljubljana, Dogovor med upravo SNG Ljubljana in festivalnim odborom Turističnega društva Ljubljana, škatla 1, delovodna št. 8, 10. 2. 1954.

²³ Zgodovinski arhiv Ljubljana, IJU, Festival Ljubljana, Prireditve III. ljubljanskega festivala, škatla 2, delovodna št. 16.

²⁴ Povzeto po: Vatovec, Fran. »Ljubljanski festival.« *Kronika: časopis za slovensko krajevno zgodovino*. 18 (1970), 157.

²⁵ Povzeto po: »Ob IV. ljubljanskem festivalu«. *Ljudska pravica: Ljubljana*, 30. 6. 1956.

²⁶ Zgodovinski arhiv Ljubljana, IJU, Festival Ljubljana, Poročilo zavoda ljubljanski festival: Kratak opis razvoja, škatla 31, delovodna št. 242.

²⁷ Povzeto po: Zgodovinski arhiv Ljubljana, IJU, Festival Ljubljana, škatla 5, delovodna št. 32.

²⁸ Zgodovinski arhiv Ljubljana, IJU, Festival Ljubljana, Poročilo zavoda ljubljanski festival: Kratak opis razvoja, škatla 31, delovodna št. 242.

²⁹ Vatovec, Fran. »Ljubljanski festival.« *Kronika: časopis za slovensko krajevno zgodovino*. 18 (1970), 155–156.

³⁰ Zgodovinski arhiv Ljubljana, IJU, Festival Ljubljana, Zapisniki sej, škatla 1, delovodna št. 5. Fascikel 3, mapa 21. 25. 7. 1956.

³¹ Zgodovinski arhiv Ljubljana, IJU, Festival Ljubljana, Direktorji festivala, škatla 31, delovodna št. 242.

³² Zgodovinski arhiv Ljubljana, IJU, Festival Ljubljana, Zapisniki sej, škatla 1, delovodna št. 5.

³³ Zgodovinski arhiv Ljubljana, IJU, Festival Ljubljana, Zapisniki sej, škatla 1. št. 5. Fascikel 3, mapa 21. 25. 10. 1956. Za leto 1956 je navedeno, da so ga sestavljali Vatovec, Baranovičeva, Sešek, Jenko in Vrančič.

³⁴ Zgodovinski arhiv Ljubljana, IJU, Festival Ljubljana, Zapisniki sej, škatla 1. št. 5. Fascikel 3, mapa 21. 19. 1. 1956. Za leto 1956 je navedeno, da so ga sestavljali Vatovec, [M.] Sešek, Baranovičeva, [A.] Jenko, Francič, Podraberšek.

³⁵ Zgodovinski arhiv Ljubljana, IJU, Festival Ljubljana, Zapisniki sej, škatla 1. št. 5. Fascikel 3, mapa 21. Zapisnik komisije sestanka. 9. 7. 1956. Za leto 1956 je navedeno, da so ga sestavljali Miklavič, [Smiljan] Samec, Vatovec, [C.] Debevec, inž. Kobe, inž. Pliberšek, [Pino] Mlakar, Kosec, Sancin, [Lojze] Kumer, [Slavko] Klančar.

³⁶ Zgodovinski arhiv Ljubljana, IJU, Festival Ljubljana, Zapisniki sej, škatla 1. št. 5. Fascikel 3, mapa 21. 24. 4. 1956. Za leto 1956 je navedeno, da so ga sestavljali Brumen, Klančar, Sešek, Vatovec, Žbogar, [M.] Šubic.

festivalni finančni odsek,³⁷ komisijo za ugotavljanje finančnega stanja zavoda,³⁸ odsek za vstopnice,³⁹ odsek revijske scene,⁴⁰ odsek za okrasitev,⁴¹ oddelek III,⁴² propagandne in tehnične sodelavce,⁴³ festivalne strokovne in operativne sodelavce, nastanitveni odsek⁴⁴ in gospodarski finančni odsek.⁴⁵

Festivalni program je na začetku poleg glasbenih zvrsti, kot so opera, balet, vokalna in simfonična glasba, folklorne prireditve, vključeval tudi dramska uprizaranja, razstave in v začetkih še športne prireditve. Izhajajoč iz časopisnih virov se je festival z ozirom na program delil na tri obdobja. Prvo obdobje je predstavljal prvi ljubljanski festival, drugo obdobje od drugega (1954) do sedmega festivala (leta 1959) in tretje od osmega (1960) do enajstega festivala (leta 1963).

Prvi festival je vključeval 72 prireditev, ki so si bile programsko med sabo zelo različne.⁴⁶ Poudarek je bil na kvantiteti, medtem ko je poudarek v drugem obdobju prešel na kvaliteto, ki je programsko vključevala dramo, opero, koncerte in folkloro.⁴⁷ Tretje obdobje, ko so v okviru festivala pričeli dajati poudarek na baletne in operne predstave, predstavlja predvsem programsko enotnost. Pri tem so še vedno obdržali tudi prej omenjene prireditve, vendar so jih razdelili na posamezne enote.⁴⁸

V prvem in drugem obdobju so glasbene prireditve v okviru festivala poimenovali kot večer opernih arij, koncert opernih pesmi in arij, sonatni ali serenadni večer [z letom 1955], balet, opera ter koncert, ki so ga poimenovali z imenom ustvarjalca ali ansambla. Že z letom 1959 je zavod pričel program dograjevati. V letu 1959 je oddelek Festivalne prireditve pri zavodu Ljubljanski festival ob sodelovanju direktorja, tajništva, računovodstva in ekonomata zavoda organiziral VII. Ljubljanski festival, od 30. junija do 13. julija, katerega prireditveni program je zajemal komično opero, opereto in zabavno glasbo;⁴⁹ poleg festivala pa še I. Vedro Ljubljano od 1. do 15. septembra in prireditve v decembru 1959.⁵⁰

³⁷ Zgodovinski arhiv Ljubljana, IJU, Festival Ljubljana, Zapisniki sej, škatla 1. št. 5. Fascikel 3, mapa 21. 10. 7. 1956. Za leto 1956 je navedeno, da so ga sestavljali Vatovec, Sešek, Brumen, Klančar, Jenko in Podberšek.

³⁸ Zgodovinski arhiv Ljubljana, IJU, Festival Ljubljana, Zapisniki sej, škatla 1. št. 5. Fascikel 3, mapa 21. 5. 7. 1956. Za leto 1956 je navedeno, da so ga sestavljali [A.] Jenko, [F.] Podberšek, [M.] Sešek.

³⁹ Zgodovinski arhiv Ljubljana, IJU, Festival Ljubljana, Zapisniki sej, škatla 1. št. 5. Fascikel 3, mapa 21. 21. 6. 1956. Za leto 1956 je navedeno, da so ga sestavljali Vatovec, Klančar, Sešek, Marica Lekner, Tončka Turnšek.

⁴⁰ Zgodovinski arhiv Ljubljana, IJU, Festival Ljubljana, Zapisniki sej, škatla 1. št. 5. Fascikel 3, mapa 21. 1. 6. 1956. Za leto 1956 je navedeno, da so ga sestavljali Vatovec, [A.] Jenko, [A.] Jeger, Miklavič, Vrančič.

⁴¹ Zgodovinski arhiv Ljubljana, IJU, Festival Ljubljana, Zapisniki sej, škatla 1. št. 5. Fascikel 3, mapa 21. 20. 6. 1956. Za leto 1956 je navedeno, da so ga sestavljali Vatovec, Megušar, [prof.] Melis.

⁴² Zgodovinski arhiv Ljubljana, IJU, Festival Ljubljana, Zapisniki sej, škatla 1. št. 5. Fascikel 3, mapa 21. 5. 6. 1956. Za leto 1956 je navedeno, da so ga sestavljali Vatovec, [A.] Jenko, [C.] Vrančič, Videnič.

⁴³ Zgodovinski arhiv Ljubljana, IJU, Festival Ljubljana, Zapisniki sej, škatla 1. št. 5. Fascikel 3, mapa 21. 24. 6. 1956. Za leto 1956 je navedeno, da so ga sestavljali Vatovec, [Boris] Kopal, [Branimir] Kozinc, [prof.] Falis, [Leon] Vidic, [Igor] Hrobar.

⁴⁴ Zgodovinski arhiv Ljubljana, IJU, Festival Ljubljana, Zapisniki sej, škatla 1. št. 5. Fascikel 3, mapa 21. 9. 3. 1956. Za leto 1956 je navedeno, da so ga sestavljali Vatovec, Brumen, Kumer, Vidanič.

⁴⁵ Zgodovinski arhiv Ljubljana, IJU, Festival Ljubljana, Zapisniki sej, škatla 1. št. 5. Fascikel 3, mapa 21. 26. 2. 1955. Za leto 1955 je navedeno, da sta ga sestavljala Vatovec, Sešek.

⁴⁶ Povzeto po: Vatovec, Fran. »Ljubljanski festival.« Kronika: časopis za slovensko krajevno zgodovino 18 (1970), 155.

⁴⁷ Povzeto po: Vatovec, Fran. »Ljubljanski festival.« Kronika: časopis za slovensko krajevno zgodovino 18 (1970), 156.

⁴⁸ Povzeto po: Zgodovinski arhiv Ljubljana, IJU, Festival Ljubljana, Poročilo o XI. Poletnih kulturnih prireditvah, škatla 12, delovodna št. 81, 1963.

⁴⁹ Povzeto po: Zgodovinski arhiv Ljubljana, IJU, Festival Ljubljana, Vedra Ljubljana, škatla 5, delovodna št. 35.

⁵⁰ Povzeto po: Zgodovinski arhiv Ljubljana, IJU, Festival Ljubljana, Poročilo o delu Oddelka Festivalne prireditve 1959–60 za SZDL, škatla 31, delovodna št. 242, 6. 2. 1961.

Leta 1960 je sledil prvi baletni festival v sklopu VIII. Ljubljanskega festivala.⁵¹ Baletni ansambli takratne Jugoslavije so se tega leta srečali prvič. Tako se je VIII. Ljubljanski festival programsko razrasel v I. baletni festival Jugoslavije in v I. tekmovalno revijo opernih baletov glavnih mest Jugoslavije.⁵² Šlo je za uveljavitev bienalnega programskega zaporedja sodobni balet – sodobna opera.⁵³ Leta 1960 je zavod festivala izvedel tudi drugo Vedro Ljubljano, od 27. avgusta do 10. septembra 1960⁵⁴, ki je bila tudi zadnja. Prireditve Vedra Ljubljana je naletela na delen odpor občinstva in je hkrati potekala v vremensko neugodnem letnem času, saj je vreme onemogočalo izvajanje operetnih in komedijskih predstav v Križankah.⁵⁵ Poleg tega so v letu 1960 izvedli tudi program *musicla*, in sicer 9. decembra 1960 in 23. januarja 1961. V programsko ospredje X. Ljubljanskega festivala v prvi polovici julija 1962 je bil postavljen sodobni balet in ta jubilejni ljubljanski festival je v bistvu predstavljal II. baletni festival Jugoslavije.⁵⁶

V prvih desetih letih obstoja Festivala Ljubljana je bilo izvedenih 125 glasbenih prireditev, oziroma 136⁵⁷ opernih, baletnih predstav ter vokalnih, vokalno-instrumentalnih in simfoničnih koncertov. Tri obdobja, ki so že bila omenjena, se ločijo tudi po številu prevladujočih glasbenih zvrsti. V času prvega festivala ni bila izvedena nobena baletna predstava, izvedli pa so 6 oper, 3 simfonične koncerte, 2 zborovska in 2 vokalno-instrumentalna koncerta. V drugem obdobju se je število simfoničnih koncertov povečalo na 21, bilo je 17 opernih in 15 baletnih predstav, 9 vokalno-instrumentalnih in 5 vokalnih koncertov. V tretjem programskem obdobju festivala so s koncertnih programov izginili večeri opernih arij in vokalno-instrumentalni koncerti. Izvedli pa so 22 baletnih in 21 opernih predstav, 5 simfoničnih oziroma instrumentalnih koncertov in 2 vokalna, natančneje zborovska.

Eden izmed glavnih ciljev festivala je bila manifestacija slovenske ustvarjalnosti in kulture, zato je pomembno izpostaviti razmerje med slovensko in jugoslovansko ter glasbo tujih skladateljev – evropskih in izven evropskih. K temu sodi tudi slogovna umestitev na novo in staro glasbo in število nastopajočih slovenskih ter tujih ustvarjalcev, poustvarjalcev.

Na 17-ih prireditvah so v 10-ih letih koncertne dejavnosti festivala izvajali skladbe slovenskih skladateljev. Med temi so bili izvajani sledeči skladatelji: Bojan Adamič, Milan Apih, Blaž Arnič, Matija Bravničar, Bor, Anton Foerster, Radovan Gobec, Jacobus Gallus, Marij Kogoj, Marijan Korošec, Marian Kozina, Marijan Lipovšek, Alojzij Mihelčič, Vasilij Mirk, Slavko Osterc, Karol Pahor, Kuhar, Pirnik, Primož Ramovš, Paul John Sifler, Rado Simoniti, Pavel Šivic, Lucijan Marija Škerjanc, Danilo Švara, Zdravko Švikaršič, Matija Tomc, Ubald Vrabec. Izvajane skladbe naštetih skladateljev so bile za tisti čas

⁵¹ Povzeto po: Zgodovinski arhiv Ljubljana, LJU, Festival Ljubljana, Osnutek pravilnika o ocenjevanju baletnih ansamblov, škatla 9, delovodna št. 52.

⁵² Zgodovinski arhiv Ljubljana, LJU, Festival Ljubljana, Nova programska opredelitev: VIII. Ljubljanski festival, škatla 9, delovodna št. 55.

⁵³ Zgodovinski arhiv Ljubljana, LJU, Festival Ljubljana, Obrazložitev predloga predračuna Ljubljanskega festivala za leto 1962, škatla 43, delovodna št. 248.

⁵⁴ Zgodovinski arhiv Ljubljana, LJU, Festival Ljubljana, Vedra Ljubljana, škatla 8, delovodna št. 51.

⁵⁵ Povzeto po: Vatovec, Fran. »Ljubljanski festival.« Kronika: časopis za slovensko krajevno zgodovino 18 (1970), 156.

⁵⁶ Zgodovinski arhiv Ljubljana, LJU, Festival Ljubljana, Obrazložitev predloga predračuna Ljubljanskega festivala za leto 1962, škatla 43, delovodna št. 248.

⁵⁷ Ponovitve niso vštete.

nove, ni pa zabeleženo, da bi katera izmed njih – z izjemo enega koncerta – doživela v času festivala tudi krstno izvedbo. Izjemi sta, glede na »časovno« opredelitev nastanka skladb, le Foersterjeva opera *Gorenjski slavček* in Gallusov motet *In nomine Jesu*. Na koncertnih programih se je glasba slovenskih avtorjev začela pojavljati šele leta 1955; v letu 1958 se prvič in edino krat pojavi tudi koncert z naslovom *Koncert prvič izvajanih slovenskih skladb*, ki je v bistvu izjema zato, ker je celoten koncert namenjen izvedbi skladb slovenskih avtorjev. Kasneje na programih ne srečamo zgolj skladb slovenskih avtorjev; le v primeru, da je šlo za izvedbo opere, kot na primer Kozinov *Ekvinokcij* ali Švarovo delo *Slovo od mladosti*.

Med skladatelji, katerih skladbe so bile izvajane in ki prihajajo iz drugih držav takratne Jugoslavije, so Krešimir Baranović, Brandjolica, Fribec, Jakov Gotovac, Nenad Grčević, Stevan Hristić, Petar Konjović, Nikola Hercigonja, Fran Lhotka, Vatroslav Lisinski, Milošević, Josip Štalcer Slavenski, Stjepan Šulek, Branimir Sakać, Ivo Tijardović.

Med skladatelji, katerih skladbe so bile izvajane in ti prihajajo iz tujine, so bili Felix Mendelssohn Bartholdy, Ludwig van Beethoven, Georges Bizet, Aleksander Borodin, Johannes Brahms, Carlos López Bucharcho, Bukoreštliev, Bugamelli, Caldara, Giulio Caccini, Clevevi, Corelli, Peter Iljič Čajkovski, Ignazio Donati, Antonín Leopold Dvořák, Gaetano Donizetti, Girolamo Frescobaldi, Friedrich von Flotow, Morton Gould, Georg Gershwin, Giordiani, Guillemain, Enrique Granados, Christoph Willibald Gluck, Joseph Haydn, Georg Friedrich Händel, Hassler, Nikolaj Rimski-Korjakov, Jules Massenet, Zoltán Kodály, Orlando di Lasso, Ruggiero Leoncavallo, Martini, Morenhout, Wolfgang Amadé Mozart, Modest Petrovič Musorgski, Pietro Mascagni, Vitezslav Novak, Nystedt, Carl Orff, Giacomo Puccini, Amilcare Ponchielli, Sergej Prokofjev, Giovanni Battista Pergolesi, Jean-Philippe Rameau, Sergej Vasiljevič Rahmaninov, de Roeck, Gioacchino Rossini, Camille Saint-Saens, Igor Stravinski, Johann Stamitz, Bedrich Smetana, Robert Schumann, Štolcer Slavenski, Franz Schubert, Seiler, Stoessel, Dmitrij Šostakovič, Thirled, Giuseppe Verdi, Vandeker, Vozzi, Antonio Vivaldi, John Towner Williams, Hugo Wolf, Richard Wagner.

Repertoar tuje glasbe je v primerjavi s slovenskim zastopan bolj kvantitativno, izvajan tudi na večini prireditev, kot bi lahko pričakovali glede na napovedi o promoviranju slovenske ustvarjalnosti. Časovno gledano so bila nova dela na programih koncertov delo skladateljev iz Srbije ali Hrvaške, torej nekdanje Jugoslavije. Prve skladbe le-teh se pojavijo že na začetku drugega obdobja, leta 1954, z letom 1961 pa so pogostejše. Med njimi sta največkrat izvajani deli opera *Ero z novega sveta* Jakova Gotovaca in balet *Ohridska legenda* Stevana Hristića. Izvajani Jugoslovanski skladatelji so v okviru ljubljanskega festivala torej zasedli večje število koncertnih prireditev in po tej plati je bil dosežen eden izmed namenov festivala – promoviranje širše jugoslovanske kulturne ustvarjalnosti.

Programi, ki so vsebovali skladbe tujih skladateljev, so bili raznoliki. V ospredju ni mogoče zaslediti težnje po izvajanju zgolj stare ali nove glasbe, temveč je bil program v določenih primerih prilagojen želji izvajalca (na primer pevca solista) ali pa določen vnaprej (baletna revija).

V prvih desetih letih je nastopilo več različnih orkestrov, ansamblov kot tudi dirigentov in pevskih solistov, ki so prihajali večinoma iz Jugoslavije, a tudi tu so izjeme.

Slovenski dirigenti, ki so nastopali z orkestri ali pevskimi zbori, so Bojan Adamič, Janez Bole, Ciril Cvetko, Samo Hubad, Radovan Gobec, Bogo Leskovic, Vilim Markovič, Uroš Prevorsek, Karlo Rupel, Rado Simoniti, Rudolf Starič, Danilo Švara, Demetrij Žebre.

Jugoslovanski dirigenti izven Slovenije so Nikša Bareza, Mladen Bašić, Oskar Danon, Jakov Gotovac, Milan Horvat, Bogdan Babič, Lovro Matačić, Fimco Muratovski, Boris Papandopulo, Milan Sachs, Ivan Štajcer, Sandro Zaninović.

Tuji dirigenti so Arnulv Hegstad, Antonio Janigro, Fritz Zaun.

Nastopajoči slovenski ansambli so bili Orkester Slovenske filharmonije, Orkester ljubljanske Opere, Ritmosimfonični orkester Ljubljana, Orkester RTV Ljubljana, Collegium musicum Ljubljana, Ansambel slovenskih solistov, Pihalni orkester LM iz Ljubljane.

Nastopajoči jugoslovanski ansambli izven Slovenije so bili Orkester zagrebške Opere, Državni simfonični orkester iz Zagreba, Collegium musicum Zagreb, Sebastian kvartet iz Zagreba, Zagrebško mestno gledališče in baletni ansambel Komedija, Hrvaško narodno gledališče Zagreb, Narodno gledališče iz Beograda, Reško narodno gledališče »Ivan Zajc«, Makedonski narodni teater Skopje, Narodno gledališče Sarajevo, Pihalni orkester LM iz Zagreba.

Tuji nastopajoči ansambli so Trio »Ars nova« Trst, Sebastian Quartett iz Luksemburga.

Nastopali so sledeči vokalni in instrumentalni solisti: Cvetka Ahlin Součkova, Vilma Bukovec, Anton Dermota, Rudolf Francl, Valerija Heybal, Jože Gostič, Marijan Lipovšek, J. Lipušček, Friderik Lupša, Marina Horak, Igor Ozim, M. Prosenik, Nada Putarjeva, S. Smrekolj, Dubravka Tomšič, Pavla Uršič, Nada Vidmar in med naštetimi so tudi nekateri, ki so bili uvrščeni med soliste ljubljanske opere [na sporedih koncertov najdemo večkrat zabeležen le naziv solisti brez imen in priimkov].

Jugoslovanski nastopajoči solisti so bili Stjepan Aranjoš, Vilko Bačić, Miroslav Čangalović, Dragutin Hrdjok, Dora Gušić, Fred Kiefer, Krsta Krstić, Tomislav Neralić, Edo Pečarić, Attilio Planinšek, Zvonimir Pomykalo, Vladimir Ruždjak, Dušan Stranić, Tomislav Šestak.

Tuji solisti so bili Gold, S. Passagio, Ivan Pinkava, I. Welland.

Nastopajoči slovenski baletni sestav so predstavljali baletni zbor SNG Ljubljana.

Jugoslovanski baletni sestavi so bili Baletni ansambel gledališča komedija Zagreb, Beograjski baletni zbor, Baletni zbor – hrvatsko narodno kazalište, Balet zagrebške opere, Narodno pozorišče Sarajevo – opera, Narodno pozorišče Beograd opera, Reško narodno gledališče »Ivan Zajc«, Skopjansko operno gledališče.

Nastopajoči slovenski pevski sestavi so bili Mešani pevski zbor Slovenske filharmonije in solisti ljubljanske Opere. Jugoslovanski so nastopili samo enkrat in sicer kot Združeni pevski zbori JLA (koncert leta 1953).

Tuji nastopajoči pevski sestavi so bili Akademski pevski zbor Oslo, Bodra smjana.

Bistvo ljubljanskega festivala je prišlo v ospredje predvsem z ustvarjalci in s poustvarjalci, manj s koncertnimi programi. Tako programsko – z baletno revijo – in nadalje tudi ustvarjalsko so se imeli priložnost predstaviti predvsem takratni jugoslovanski poustvarjalci, interpreti.

Morebitne kritike festivala, ki jih je mogoče zaslediti v obstoječem gradivu, so kritike iz javnih občil. V časopisnih kritikah, ki govorijo o začetnih festivalih, lahko zasledimo mnenja kot:

»Tudi druge razne težave tehničnega značaja so temeljito zaposlile prireditelje II. Ljubljanskega festivala, ki so si letos zopet nabrali kopico novih izkušenj.«⁵⁸

Razlog lahko iščemo tudi v dejstvu, da je bil ljubljanski festival že v začetku predstavljen kot tisti, ki bo pripomogel slovenskemu turizmu in poleg kulturne ustvarjalnosti propagiral tudi gospodarsko in športno dejavnost. V začetkih je zaradi tega prihajalo tudi do tehničnih ter programskih težav. V sledečih letih so se mnenja glede organizacije festivala spremenila in prispevki, objavljeni v javnih občilih, so poleg organizacije s pozitivnim prizvokom pričeli vrednotiti tudi koncertne izvedbe in pohvalno izpostavljati posamezne poustvarjalce.

SUMMARY

Festival Ljubljana was founded in 1953, in order to promote Slovenian and Yugoslav culture and to extend the cultural season into the summer months. The Festival events took place in various locations: at first, at the Tivoli Cinema and the Yugoslav Peoples' Army House, later in the French Revolution Square, the Town Hall Square, and at the Križanke Summer Theatre. The first ten years of festival concert programming can be divided into three periods: 1953, 1954–1959 and 1959–1963. During that time there were 125 musical events, and 136 opera and ballet performances as well as vocal, instrumental and

vocal-symphonic concerts. The programmes concentrated on presenting foreign composers as well as those from Yugoslavia or rather Slovenia. Critiques that have survived originate in various media. From the very beginning, these were sharp and were mainly concerned with the organisational problems of the Festival. The reason should be sought in the fact that, at the outset, the Ljubljana Festival was founded with the aim of supporting Slovenian tourism and cultural creativity as well as promoting economic and sporting activities. In the following years the views and contributions published in the media changed, and began to review each performance and to deal with individual performers.

⁵⁸ Zgodovinski arhiv Ljubljana, IJU, Festival Ljubljana, Izza kulis II. ljubljanskega festivala, škatla 32, delovodna št. 250.